

DOI: doi.org/10.51209/platform.1.7.2023

УДК 7.01.09

АРТ-платФОРМА: альм. Київ: КМАЕЦМ, 2023. Вип. 1(7). 387 с.

Головний редактор: *Романенкова Ю.В.* (д. мист., проф., Київ, Україна)

Заступник головного редактора: *Братусь І.В.* (к. філ. н., доц., Київ, Україна)

Відповідальний секретар: *Каблова Т. Б.* (к. мист., доц., Київ, Україна)

Міжнародна редакційна рада

Пілс У. (президент Міжнародного циркового фестивалю Монте-Карло, Монако); *Джарола А.* (Президент освітнього центру циркового мистецтва, Верона, Італія); *Страга Ж.* (Член ради директорів, Всесвітня федерація цирку, член-засновник і керівник комітету Глобального альянсу циркових шкіл, Брісбен, Австралія); *Фекете П.* (генеральний директор Столичного цирку Будапешта, Угорщина); *Корнієнко В.В.* (д. культ., проф., генеральний директор Національного цирку України, Київ, Україна); *Сом-Сердюкова О.М.* (к.мист., доц., коледж Сула, Ставангер, Норвегія); *Савіцька-Барагін Я.* (д. мист. та культ., Технологічний університет Молдови, Кишенев, Молдова); *Шевченко Л.О.* (Нар. арт. України, Нар. арт. СРСП, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Київ, Україна)

Редакційна колегія

Вайс Дж. (д-р мист. хаб., доц., Академія Музики, Любляна/Університет Марибора, Словенія); *Яковлев О.В.* (д. культ., проф., Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Київ, Україна); *Варакута М.І.* (к.мист., доц., Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки, Дніпро, Україна); *Качмар О.В.* (д.філос.н., доц., Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна); *Родов І.* (д-р мист. хаб., проф., Бар-Ланський Університет, Ізраїль); *Свердлик З.М.* (к. іст. н., доц., Київський Національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна); *Кузьменко Г.В.* (к. пед. н., доц., Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Київ, Україна); *Клиніна Т.С.* (к. іст. н., Національний авіаційний університет, Київ, Україна); *Зосім О.Л.* (д. мист., проф., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, Україна); *Урсу Н.О.* (д. мист., проф.,

Кам'янець-Подільський університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна)

Міжнародна консультативна рада

Послушна Й. (д. філософії, доц., Університет Марії Кюрі-Складовської, Люблін, Польща); *Шульгіна В.Д.* (д. мист., проф., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, Україна); *Маркова О.М.* (д. мист., проф., Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової, Одеса, Україна); *Самойленко О.І.* (д. мист., проф., Одеська національна музична академія А.В. Нежданової, Одеса, Україна); *Рощенко О.Г.* (д. мист., проф., Харківська державна академія культури і мистецтв, Харків, Україна); *Карась Г.В.* (д. мист., проф., Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна)

*Статті, подані до редакції альманаху,
рецензуються членами редакційної колегії*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України

(категорія «Б») зі спеціальностей:

023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»;

025 – «Музичне мистецтво»

відповідно до Наказу МОН України
від 06.06.2022 № 530 (додаток 2)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтв
(протокол № 3 від 30.03.2023 р.)

Альманах індексується в міжнародних базах даних:

Erih Plus, Google Scholar, DOAJ, WorldCat, Index Copernicus, Research Bible, Scientific Indexing Services, Research Gate, Crossref, OUCI, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, UlrichsWeb

©КМАЕЦМ, 2023

ART-platFORMA: Alm.: [ART-platFORM: Alm.]. Kyiv: KMACPA, 2023. Vol.1(7). 387 p.

Editor-in-Chief: *Romanenkova Yu.V.* (DSc in Arts, Prof., Kyiv, Ukraine)

Deputy Editor-in-Chief: *Bratus I.V.* (PhD in Philology, As. Prof., Kyiv, Ukraine)

Managing Editor: *Kablova T.B.* (PhD in Arts, As. Prof., Kyiv, Ukraine)

International Editorial Council

Pils U. (President of International Festival of Circus of Monte-Carlo, Monaco); *Giarola A.* (President of Educational Center of Circus Arts, Verona, Italy); *Straga J.* (Board of Directors, World Circus Federation, founding member & steering committee of the Global Alliance of Circus Schools, Brisbane city, Australia); *Fekete P.* (General Director of Capital Circus of Budapest, Hungary); *Korniienko V.V.* (DSc in Culturology, Prof., General Director of National Circus of Ukraine, Kyiv, Ukraine); *Som-Serdyukova O.M.* (PhD in Arts, As. Prof., Sola junior high school, Stavanger, Norway); *Saviškaia-Baraghin Ia.* (PhD in Arts and Culturology, Technical University of Moldova, Kishinev, Moldova); *Shevchenko L.O.* (National Artist of Ukraine, National Artist of USSR, Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts, Kyiv, Ukraine)

Editorial Board

Weiss J. (Ph.D. in musicology, As.Prof., Academy of Music, Ljubljana/University of Maribor, Slovenia); *Yakovlev O.V.* (DSc in Cultural Sciences, Prof., Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts, Kyiv, Ukraine); *Varakuta M.I.* (PhD in Arts, As.Prof., Dnipropetrovsk Academy of Music named after M. Glinka, Dnipro, Ukraine); *Kachmar O.V.* (DSc in Philosophy, As. Prof., Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine); *Rodov I.* (PhD in Arts, Prof., Bar Ilan University Ramat-Gan, Israel); *Sverdlyk Z.M.* (PhD in History, As. Prof., Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine); *Kuzmenko G.V.* (PhD in Pedagogy, As. Prof., Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts, Kyiv, Ukraine); *Klynina T.S.* (PhD in History, National Aviation University, Kyiv, Ukraine); *Zosim O.L.* (DSc in Arts, As.Prof., National Academy of Culture and Arts Management, Kyiv,

Ukraine); *Ursu N.O.* (DSc in Arts, Prof., Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilskyi, Ukraine)

International Advisory Board

Posluszna J. (PhD in Psychology, As.Prof., Maria Curie-Sclodowska University, Lublin, Poland); *Shulhina V.D.* (DSc in Arts, Prof., National Academy of Culture and Arts Management, Kyiv, Ukraine); *Markova O.M.* (DSc in Arts, Prof., The Odesa National A.V. Nezhdanova Academy of Music, Odesa, Ukraine); *Samoilenko O.I.* (DSc in Arts, Prof., The Odesa National A.V. Nezhdanova Academy of Music, Odesa, Ukraine); *Roshcenko O.G.* (DSc in Arts, Prof., The Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine); *Karas G.V.* (DSc in Arts, Prof., Vasyl Stefanyk Precarpathian University, Ivano-Frankivsk, Ukraine)

*Articles submitted to the almanach, peer-reviewed
by members of the editorial board*

The Almanac is included in the **category “B”** of the List of scientific professional editions of Ukraine in the program subject areas 023 – “Fine Arts, Decorative Arts, Restoration”, 025 – “Music” by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 06 June 2022 No 530 (ap.2)

Recommended for edition by the Academic Council of
Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts
(Protocol No3, 30.03.2023)

Almanac is covered by the international databases:
Erih Plus, Google Scholar, DOAJ, WorldCat, Index Copernicus, Research Bible, Scientific Indexing Services, Research Gate, Crossref, OUCI, National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, UlrichsWeb

©KMACPA, 2023

ЗМІСТ

МУЗИКОЗНАВЧІ СТУДІЇ

САМАЯ Т.В. Інноваційні підходи професійної музичної освіти у вивченні ритміки.....	11
ЗОСІМ О.Л., ПОДУНАЙ Я.А. Євроденс як стильовий напрям української пісенної естради 1990-х років.....	32
МИКУЛАНИНЕЦЬ Л.М. «Єврейська фантазія» Віктора Теличка у біографічному дискурсі.....	55
ЛІ ХУАСІНЬ. Сонористика у китайській фортепіанній музиці ХХ ст.....	71
ЧЖАН ЦЗУНЖУЙ. Сценічне мистецтво Китаю у діалозі культур на прикладі опери Тань Дуня «Перший імператор» ..	84

ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ

РОМАНЕНКОВА Ю.В., СТРЕЛЬЦОВА С.В. Антологія польоту у творчості Олега Денисенка.....	99
МИХАЛЕВИЧ В.В., БРАТУСЬ І.В. Образ жінки у сатиричній графіці українського часопису «Червоний перець» під час становлення радянського режиму 20-30 рр. ХХ століття.....	124
БРЕНЮК А.Г. Культурологічні напрями діяльності художників-графіків Кам'янець-Подільського у ХХ столітті.....	142
БАБІЙ Н.П., ГУБАЛЬ Б.І. Композиція в дизайні. Особливості емотивного конструкту.....	170
НЕСТЕРЕНКО П.В. «Слово о полку Ігоревім» в екслібрисі.....	189
БРОВЧЕНКО А.І. Українське необароко в архітектонічних видах творчості як один із національних самоіндіфікаторів..	208
ГУНЬКА А.М. Шрифтові композиції Івана Їжакевича в	

оформленні періодики кінця XIX – початку XX століть.....228

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

ПОГРЕБНЯК Г.П. Віддзеркалення національної ідеї в режисерських моделях авторського кіно.....243

БРАТУСЬ І.В., КУЗЬМЕНКО Г.В. Габітус головного героя у романі Жана-Поля Сартра «Нудота».....275

КУЗЬМЕНКО Г.В., СПОДОНЕЙКО К.Ю. Феномен пантоміми та проблема перевтілення актора-міма у сценічний образ.....303

SHARYKOV D.I., OREL D.V., HERASYMENKO K.M.
[ШАРИКОВ Д.І., ОРЕЛ Д.В., ГЕРАСИМЕНКО К.М.]
Features of the specificity and uniqueness of the contemporary Canadian Cirque du Soleil in the context of circology research [Особливості специфіки та унікальність сучасного канадського Cirque du Soleil у контексті циркологічних досліджень].....344

ЛУГОВЕНКО Т.Г., ГРЕК В.А. Пошук сучасних інтонаційних рішень і прийомів на прикладі традиційного українського хореографічного мистецтва.....359

УЖИНСЬКИЙ М.Ю. Звукорежисура у цирковому мистецтві: специфічні риси.....372

ВІД РЕДАКЦІЇ..... 388

CONTENT

MUSICOLOGICAL STUDIES

SAMAYA T.V. Innovative approaches of professional music education in studying rhythmic.....11
ZOSIM O.L., PODUNAI Y.A. Eurodance as a style direction of the Ukrainian song variety of the 1990s.....32
MYKULANYNETS L.M. “Jewish fantasy” by Viktor Telychko within biographic discourse.....55
LI HUAXIN. Sonoristic in the piano music of China of XX century.....71
ZHANG ZONGRUI. The performing arts of China in the dialogue of cultures as an example of the opera “The first emperor” by Tang Dung.....84

VISUAL ART PRACTICES

ROMANENKOVA Yu.V., STRELTSOVA S.V. Anthology of the flight in creative art of Oleg Denisenko.....99
MYKHALEVYCH V.V., BRATUS I.V. The image of a woman in the satirical graphic arts of the Ukrainian magazine “Chervonyy perets” (“Red pepper”) during the establishment of the Soviet regime in the 20-30s of XX century.....124
BRENYUK A.G. Cultural directions of the activities of the graphic artists of Kamiansk-Podilsky in the 20th century.....142
BABII N.P., HUBAL B.I. Composition in design. Features of the emotional construct.....170
NESTERENKO P.V. “A word about the regiment of Ihorev” in the ex-libris.....189
BROVCHENKO A.I. Ukrainian neo-baroque in architectural forms of creativity is one of the national self-identifiers.....208

HUNKA A.M. Font compositions by Ivan Yizhakevych in the design of works of periodicals of the end of the 19th – beginning of the 20th century.....228

CULTUROLOGICAL ESSAYS

POGREBNIAK G.P. Reflection of the national idea in the directing models of author cinema.....243

BRATUS I.V., KUZMENKO G.V. The habitus of the main character in Jean-Paul Sartre's novel “Nausea”.....275

KUZMENKO H.V., SPODONEIKO K.Y. Phenomenon of pantomime and the problem of transformation of a mime artist into a stage image.....303

SHARYKOV D.I., OREL D.V., HERASYMENKO K.M. Features of the specificity and uniqueness of the contemporary Canadian Cirque du Soleil in the context of circology research.....344

LUGOVENKO T.G., GREK V.A. Search of modern intonation solutions and techniques using the example of traditional Ukrainian choreographic art.....359

UZHYNKYI M. Yu. Sound directing in circus art: specific features.....372

ARTICLE REQUIREMENTS 388

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.7.2023.208-227>
УДК 7.034.7:39(447)

Анатолій Іванович БРОВЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна,
e-mail: a.brovchenko@kubg.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-8772-0999

УКРАЇНСЬКЕ НЕОБАРОКО В АРХІТЕКТОНІЧНИХ ВИДАХ ТВОРЧОСТІ ЯК ОДИН ІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ САМОІНДИФІКАТОРІВ

Анотація. У статті розкриваються феномени українського бароко і необароко та його значення для самоіндіфікації українського етносу в умовах сучасних соціально-економічних потрясінь, утвердження української державності, глобалізаційних процесів, розмивання національних ідентичностей. У ньому вбачається засіб виявлення «українськості» через неповторні культурні традиції у жорсткому світі конкуренції держав, націй. У матеріалі подаються особливості європейського художнього стилю бароко, який проник у всі види мистецтва та породив у європейських країнах свої національні школи. Європейське бароко, що лягло на благодатний «грунт» України, під впливом народного мистецтва, естетичних смаків та ідеалів, набуло національних ознак, місцевої самобутності й отримало назву «українське бароко» або «козацьке бароко».

Підкреслюється, що однією із головних особливостей художньої творчості українців є декоративність та, що бароко мало значний вплив на українську культуру.

Зазначається поєднання в українському бароко досвід європейського мистецтва з своєрідністю етнічного розуміння прекрасного в мистецтві.

Вплив бароко був на стільки сильним, що навіть народне мистецтво, яке є досить консервативним, зазнало його. Указується, що українське бароко є одним із джерел українського авангарду, а останній можна зрозуміти як своєрідне «необароко». Проводиться думка, що барокова культура України має трьохсотрічну історію та вважається проявом національної ідентичності та символом української державності. В наш час українське бароко та необароко проявляється у сучасній архітектурі, декоративно-прикладному мистецтві, дизайні, образотворчому мистецтві як прояв риси національної свідомості наповнені власним історичним досвідом.

Автор наводить приклади проявів мотивів українського необароко, бароко в архітектурі, дизайні. Зокрема акцентується увага на присутності бароковості у колекціях одягу, меблів відомих у світі українських дизайнерів, котрі репрезентують Україну на міжнародних виставках.

Ключові слова: українське бароко, необароко, мистецтво, дизайн, традиційне народне мистецтво, архітектура, індифікатор.

Вступ. Соціально-економічні потрясіння, глобалізаційні процеси майже у всіх галузях суспільного життя поставили Україну перед складною проблемою розвитку української нації, національної самоідентифікації, збереження етнічного здоров'я. У цих умовах самозбереження «українськості» є важливим фактором, який потребує творчого підходу у всіх галузях буття, по відношенню як до внутрішнього об'єднуючого чинника держави, так і до зовнішнього, що вирізняє в цьому

жорстокому конкурентному світі масового виробництва, масової культури.

Постановка проблеми. Глобальна культура – це «структура спільних відмінностей». Українська культура довгий час була ізольована від світу, а етнокультуротворення було на довгий час пригальмоване, в деяких галузях призупинене. Незважаючи на власну багатющу культурну спадщину, більшість українців почувають себе меншовартісними по відношенню до інших розвинених культур. І в час соціо-економічних трансформацій протрібно знову вивести самобутність української культури на світовий рівень.

Просування національного промислового продукту на міжнародному ринку як певного національного бренду є дуже важливим. При позиціонуванні національного промислового продукту на міжнародному ринку як певного національного бренду необхідно звертатись бо традицій українського декоративно-вжиткового мистецтва, як фундаменту національного дизайну. відбувається звернення до народної культури, переосмислення її як джерела натхнення. «Зростання конкуренції на світовому ринку товарів і послуг висуває нові, більш жорсткі вимоги до виробленої продукції, яка має бути не лише бездоганною за якістю, але й гідно репрезентувати національну самобутність країни-виробника. У сучасних умовах стандартів та уніфікованості зростає роль культурних традицій, що ідентифікують і презентують націю серед багатьох народів світу» [4]. І в цьому руслі значимими репрезентантами національної своєрідності світовій спільноті є демонстрація неповторних культурних традиції, мистецтва, архітектури, впізнаваних образів об'єктів українського дизайну у світі.

Країни-лідери конкуренції на світовому ринку використовують етнічні елементи у експортованих товарах,

акцентуючи увагу споживачів на національній приналежності. Звернення до національних мистецьких стилей дозволить долати зазначені проблеми. Так, зокрема, привертає увагу історичний мистецький стиль, який до цих пір є досить актуальним в українському мистецтві, архітектурі, дизайні – українське бароко, необароко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема українського бароко і необароко є багатогранною і різноплановою та досить актуальною в дослідженнях сучасних науковців. Так, В. Піщанська у своїй роботі аналізує традиції використання засад художнього стилю українське бароко в мистецтві під час двох його «хвиль». Розвідки Г. Скляренко присвячені необароковим тенденціям в Українській культурі 1980-х – 2000-х рр. Дослідниця Л. Ордіна в своїх дослідженнях розглядає українське бароко як нове самовідчуття і нове мистецтво. Прояви традицій українського бароко в сучасному етнодизайні інтер'єрів і екстер'єрів розглядає О. Смоляр. У працях В. Даринської прослідковуються ментальні риси в українській бароковій культурі. Проаналізовані дослідження показали, що українському бароко і необароко у різних його проявах не приділяється належної уваги як одному з національних самоіндикаторів і репрезентантів у світі.

Мета статті. Метою статті є осмислення феноменів українського бароко і необароко та проявів небарокових традицій у сучасних архітектонічних видах творчості як національного самоіндикатора у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Прихід стилю бароко з Італії та його панування на теренах України в період другої половини XVII – кінця XVIII ст. збігся з соціально-культурним піднесенням і національно-визвольною боротьбою українського народу й формування національних рис мистецтва. Бароко, зазвичай,

визначається як загальноєвропейський художній стиль, що поширився в усіх видах мистецтва, зокрема декоративно-прикладному, поетичному, образотворчому, музичному, театральному, архітектурі. Саме тому, як зазначають дослідники, хоча «стилістичні форми бароко специфічні», «йому притаманний особливий синтез мистецтв, коли архітектура, скульптура і монументальний живопис виступали в рівноправній гармонійній єдності» [1, с. 149]. Розвиток культури бароко в Україні виявився чутливим до особливостей національного менталітету. Бароко у всіх європейських країнах породило свої національні школи, тому можна говорити про віртуозність та гедонізм італійського бароко, драматизм іспанського, містицизм німецького, романтизм французького, метафізичність англійського і, нарешті, героїко-стоїтичний дух українського бароко [2]. Зберігаючи головні особливості західноєвропейського бароко (зображення бурхливої дії, контрасти, символи й алегорії, широке застосування декоративних оздоблень), українське бароко мало свої неповторні риси. Вирішальний вплив на формування українського бароко мали: народне мистецтво, народні естетичні смаки та ідеали, що призвело до використання ознак європейського бароко в традиціях вітчизняного народного мистецтва.

В Україні поряд із «високим», аристократичним бароко існувало народне – міщанське, селянське, козацьке. Все це, у свою чергу, визначало багатобарвність, контрастність, мальовничість, засновану на народній основі декоративності і головне – небаченій вигадливості форм. Дослідники українського бароко зазначають, що «декоративність становить одну з найприкметніших ознак українського художнього мислення. І якби бароко не мало б жодних інших заслуг перед українським мистецтвом, воно все одно посіло б почесне місце в його історії лише тому,

що саме йому судилося найповніше передати притаманний українському національному характерові потяг до св'ятковості, поетичності, смак до яскравих барв, рясного рослинного орнаменту» [8, с. 211].

Д. Чижевський дійшов висновку, що «український культурний тип великою мірою формувався під впливом бароко» [14, с. 216], а сучасні автори стверджують про існування «барокового універсалізму» як одного з вищих досягнень української культури [10]. Бароко мало синтетичний характер, охопивши всі галузі духовної культури – архітектуру, літературу, образотворче і прикладне мистецтво, музику, театр. Це був універсальний стиль, особливості якого закономірно і глибоко виявилися в багатьох ланках духовного життя суспільства. На думку дослідників, «українське бароко увібрало в себе увесь багатий досвід європейського мистецтва, примхливо об'єднавши його з власними естетичними засадами, розумінням прекрасного» [5, с. 10].

Пишність і декоративність цього європейського стилю на українському ґрунті набула національних ознак, втративши частину надмірної декоративності та набувши місцевої самобутності. Близьке українцям за духом європейське бароко знайшло сприятливий ґрунт для поширення на українських землях. Проте під впливом місцевих традицій цей стиль так видозмінився, що тепер його неможливо сплутати з ніяким іншим. [15].

Потрібно відзначити, що традиційне декоративно-вжиткове мистецтво є найбільш консервативним по відношенню до новацій зпоміж інших видів мистецтва. І споконічні носії його традицій, які до останнього тримаються за своє, не встояли перед чарівністю стилю бароко. Народні майстри використовували у своїй діяльності барокові композиції та декоративні рішення, що

вплинуло на розвиток різних напрямів традиційного декоративно-вжиткового мистецтва.

Мистецтво України доби бароко, яке формувалось на основі народної естетики в тісному взаємозв'язку з мистецтвом інших країн, являє собою важливий етап у розвитку духовної культури українського народу. Разом із тим, воно є ланкою в розвитку загальноєвропейської культури, становлячи одну з національних шкіл цього великого художнього стилю [3].

Прийшовши на українські терени, бароковий стиль проявився в декоративно-вжитковому мистецтві. Його вплив виявився у гаптуванні (золотому шитві), яке в цей період набуло особливого розвитку, вишивці, художньому металі, різьбленні по деревині. Особливо виразно це прослідковується в різьбленні іконостасів. Українські сніцари майстерно вивершували шедеври українського барокового стилю через високий рельєф рослинного орнаменту царських врат, та по всієї площини іконостасу.

На початку ХХ ст. українське бароко в своєму розвитку набуло рис своєрідного українського необароко. Науковці вказують на існування двох «хвиль» українського необароко: перша, модерна, співпала з поширенням українського авангарду (1910-1930-і рр.), друга постмодерна, стала продовженням першої (кінець 1980-поч. 2000-х рр.). На думку В. Личковаха, «єдиний в Україні національно довершений стиль українського бароко є одним із джерел українського авангарду, а останній можна відтак зрозуміти як своєрідне «необароко», що відтворює автентичне бароко не лише за національним духом і художньою метамовою, а й за синтезами західноєвропейської і власне української «культурної душі» модернізму» [6 сс. 103-105].

Необароко «української хвилі» явилось закономірним етапом у розвитку національної традиції, що

на новому історичному етапі виявилось у новому переосмисленні її особливостей через синтез із новими тенденціями українського мистецтва, під зовнішнім впливом європейських культур. На початку та в II пол. XX ст. бароко слугувало, перш за все, джерелом оновлення образності та стилістики, утвердження національної традиції. У сер. 1980-1990-х рр. митці які «підняли нову хвилю» українського необароко, чи не вперше побачили бароко як проблему української культури, що зосередила в собі парадокси національного поступу.

Варто навести хоча б слова одного з авторів «українського стилю» межі XIX-XX ст., архітектора О. Дяченка, який писав: «Якби бароко не було — українці його б витворили... Бароко — це українська стихія, яка наскрізь просякла не лише образотворче мистецтво, архітектуру, меблі, орнамент, одягу, різьбярство, а навіть і пісню, музику, літературу. Бароко — яскравий виразник українського національного обличчя, бароко й українська вдача — синоніми» [16, с. 315].

Таким чином, дослідники наголошують на тому, що українці витворили своє бароко, переробивши західне бароко на свій лад.

«Специфікою українського бароко є та обставина, що тяжіння до античності та міфологічних образів і середньовічної символіки переломлюються в ньому через відновлення традицій Київської Русі; а певні ідеї Реформації засвоюються в контексті ідеалів національно-визвольної боротьби з її героїкою та демократизмом. Ці демократичні тенденції і пов'язують в Україні певні риси бароко (зокрема його декоративність) з особливостями народного мистецтва» [12, с. 180].

Уже понад три століття барокова культура в Україні вважається проявом національної ідентичності та символом української державності. Образно-змістовне наповнення

українського бароко проглядається в іконописі, орнаментах Г. Собачко та П. Власенко, у скульптурах О. Архипенка, творчості Т. Шевченка, графіці Г. Нарбута та його школи, у новій культурі роботи модерністів-новаторів О. Богомазова, О. Екстер, В. Меллера, А. Петрицького, С. Рибак. Українські необарокові традиції, крім мистецтва, проявляються у соціально-політичному вимірі, через розроблені етнодизайнером-графіком Г. Нарбутом ескізи військових мундирів війська Павла Скоропадського, поштові марки, грамоти, листівки УНР, символики карбованців УНР, запропонованого ним Державного Герба – виконаного у стилі козацького бароко.

Орнаментика стилю українського бароко використовувалася для декору архітектурних споруд (Брама Заборовського у Києві), в настінних розписах і різьбленні іконостасів, де популярності набув мотив виноградної лози (Андріївська церква у Києві, архітектор Б. Растреллі). На численних спорудах Києво-Печерської лаври, громадських спорудах Чернігова, соборах і церквах Києва, Мгара, Новгород-Сіверського, Полтави, Сорочинців позначилися риси цього динамічного декоративного стилю. Композиції барокового орнаменту набули розвитку в Україні також у різьбленні на камені та кістці, в оздобленні емалевих виробів, гаптуванні золотом одягу козацької старшини [9]. Мистецтвознавці, теоретики і практики етнодизайну розглядають «бароковість як надчасовий тип культурної свідомості, який не вмер разом із останніми майстрами давнього бароко й продовжує впливати на творчі шукання сучасних митців» [7].

На початку ХХ ст. в Україні йшов пошук національного архітектурного стилю. Виникли два напрями: одним був український необароко, який пропагував архітектор Г. Лукомський, інший – український

модерн, орієнтований на селянську архітектуру, прихильником якого Г. Кричевський.

Творчі пошуки Г. Лукомського вплинули на діяльність архітектора Д. Дяченка, який став провідником необароко як національного українського стилю. Ним створені проекти в стилі українського необароко: будинок земської лікарні в м. Лубнах (1913-1914 рр.), будинок Климова 1913 р., с. Круглики Полтавської області, комплекс Української національної академії (Національний університет біоресурсів і природокористування), м. Київ (1920-1930 рр.).

Традиції мистецького стилю «козацького бароко» проявляються у сучасній архітектурі через білий колір стін, вишукані ліпні орнаменти, більш стримані ніж в класичному бароко, включення бірюзового кольору на тлі позолоти.

Українські необрокові форми в архітектурі почали проявлятися в проектах архітекторів на початку двадцятого століття. Свої задуми в цьому стилі втілювали А. Добровольський, В. Заболотний. Серед найвідоміших проектів: готель «Десна» в Чернівцях, вулиця Хрещатик у Києві.

У II пол. XX ст, під впливом нового керівництва країни, пошуки втілення необарокового стилю в об'єктах архітектурі припиняються.

Здобуття Україною незалежності сприяло відродженню українського необароко в архітектурі і мистецтві по всій Україні. Це відобразилося в проектах архітекторів В. Гречина, В. Тригубова, Д. Яблонського: церква Різдва Богородиці у Києві (1998–2000 рр.), у с. Віта-Поштова (1992-2002 рр), Пантелеймонівська у М. Полтава (2000 р.), Покровська у смт. Гребінки (2001 р.) та ін.

Традиції українського необароко продовжуються і сучасними архітектурно-будівельними компаніями. Як

приклад можна навести монументальні культові будівлі, спроектовані ПП «Творча архітектурна майстерня «Шкроголь»», Архітектурно-будівельною компанією «Жежерін» та Науково-проектним архітектурним бюро «ЛІЦЕНЗ і АРХ»: храми Св. Миколая (2002 р., с. Чайки Богуславського р-ну Київської обл.), Преображення Господнього (2007 р., Київ, мікрорайон Теремки-2), Ікони Божої Матері Живоносне джерело (1996 р., Київ, масив Південна Борщагівка), Апостолів Петра і Павла (2008 р., Київ, вул. Стеценка), Святої Трійці (1995 р., Тернопіль) [15, сс. 28-29].

Львівський архітектор Роман Сулик займається проектуванням дерев'яних храмів в архітектурних барокових традиціях народного зодчества. У його здобутку проекти 19 дерев'яних храмів споруджених у Львові, Жидачеві та інших містах України.

На тлі політичних та культурних процесів, що мають місце у сучасному українському суспільстві традиції барокової та неobarокової архітектури набувають нового сенсу як символу української державотворчості та незалежності.

У наш час прослідковується взаємодія традицій неobarоко і професійного мистецтва, дизайну, архітектури. Митці й етнодизайнери звертаються до стилю українського неobarоко для створення взірців мистецтва і товарів широкого вжитку, репрезентуючи Україну в світі та підтримуючи українську ментальність.

Український світогляд поєднує західну та східну ментальність, що і відобразилося в українському бароко. Українці надають великого значення своїм почуттям та емоціям, що виявлялося у минулому і виявляється зараз у всьому, до чого докладаються українські руки і душа.

Основними рисами українського художнього мислення були метафоричність та «мудра чуттєвість», що

виражалися в особливій декоративності, яка стала основою художнього світу «козацького бароко». Це надало мистецтву українських майстрів примхливої штучності («штукатурства») та безпосереднього милування красою слова чи фарби. Щедре оздоблення та декорування виражало впевненість українця епохи бароко в тому, що людина з'являється на світ для того, щоб примножити красу цього Божого світу. Крім того, краса та розкіш світу матеріального – це не що інше, як відблиск краси та досконалості раю [2].

Твори відомого в світі художника Миколи Стороженка пронизані стилем бароко. У наш час українські дизайнери все частіше звертаються до стилю українського неobaroco. Особливо в цьому плані відзначається індустрія моди та архітектура.

Так, відома українська дизайнерка Ольга Пілюгіна створює гобелени, які є монументально-орнаментальними авторськими творами на основі традицій українського килимарства з характерними рисами українського бароко. В них поєднуються традиції та сучасність. Роботи майстрині демонструються в усьому світові, де відзначають, що українські гобелени є сучасними та стильними. Вони користуються успіхом в як в Україні, так і за її межами.

У вересні 2019 р. у Парижі пройшла масштабна виставка дизайну – салон меблів та декору «Maison & Objet», на якій українські дизайнери заявили про себе. Зокрема, Ольга Селішева і Поліна Веллер із fashion-проектом «Бароко now» продемонстрували незвичайне поєднання елементів українського бароко і футуристичного мінімалізму. У їхніх моделях суконь і корсетів досить виразно проглядаються чітка геометрія форми прикрашена характерними бароковими завитками та орнаментами з рослинними мотивами.

Організатори виставки промислового дизайну «Wanted Design» у Нью-Йорку, Оділь Ено (Odile Hainaut) і Клер Піжула (Clair Pijoulat) відзначили, що «український дизайн іде своїм індивідуальним шляхом: часто у виробництві предметів застосовується ручна праця, використовуються натуральні матеріали. Кілька років тому це стало новим світовим трендом – невеликі мануфактури виробляють дійсно якісні та актуальні дизайнерські предмети. Саме тому ми віримо в перспективи і прогнозуємо підвищення інтересу до українського дизайну не тільки на європейському ринку, а й на американському» [2].

Необарокова стилістика справляє вплив і на творчість українських дизайнерів одягу, які створюють колекції у руслі загальносвітових модних трендів. Прикладом таких інноваційних підходів до модної індустрії є творчість Р. Богуцької, яка «демонструє прихильність до багатого декору, до складних поєднань різнофактурних і різнотектонічних тканин, до нашарувань різнорідних декоративних елементів, використання національних мотивів і традиційних українських способів декорування одягу, як, наприклад, вишивка по шкірі й тканині шовковими нитками та бісером, розпис по шкірі, інкрустація металом, часте використання хутра, шкіри, багато орнаментованих тканин» [11, с. 106].

У розробках колекційного одягу знаної української дизайнерки Олени Даць (Olena DATS) присутній стиль козацького бароко. Барокові мотиви проявляються у формах, орнаментах, флористичних візерунках, текстурних тканинах.

Подібні барокові впливи та запозичення мають не лише естетичний ефект і відлуння у світі, а й сприяють популяризації України та її мистецтва під час модних показів на найвідоміших європейських подіумах. Барокова

стилістика присутня в сучасному одязі українців. Українцям притаманний потяг до ефектного вбрання, видовищності, витонченності, помірності у його кольоровій гамі. Сформоване віками відчуття прекрасного у помірньо-яскравому і соковитому оздобленні одягу, незвичному крої, яскравих аксесуарах демонструє генетичну, металеву схильність українців до сприймання різноманітних проявів необарокового стилю, як споконвічного свого, та намаганням продемонструвати це світу.

Висновки. Українське бароко і необароко мають виразні національні ознаки та вважаються проявом національної ідентичності та символами української державності. Вони є серед основних елементів національної традиції та вирізняють її з-поміж мистецьких шкіл європейських країн і, разом з тим, є частиною європейської культури.

Прояви українського бароко і необароко у сучасних мистецьких творах, архітектурі, об'єктах дизайну гідно репрезентують Україну і українців у культурному просторі світу. Перспективу наших досліджень вбачаємо в аналізі сучасних можливостей використання стилю українського бароко і необароко в сучасному книгодрукуванні, зокрема, дитячої літератури.

Список використаної літератури:

1. Бароко – Мистецтво України: енциклопедія : у 5 т. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995.
2. Даренська В. Українське бароко як світоглядний стиль. URL: <http://archive.ndiu.org.ua/fulltext.html?id=2820>
3. Казьміна О., Машков В. Стиль бароко – самоствердження української національної самобутності в європейському культурному просторі.

URL:

http://ukrconf.fl.kpi.ua/wpcontent/uploads/2014/12/32. Kaz_mina Olena Mashkov Vitaliy.pdf

4. Корницька Л. Етнодизайн у системі сучасної професійної освіти. Тенденції розвитку вітчизняного дизайну та дизайн-освіти у вимірах сучасності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 листопада 2012 р. Київ . Сс. 65-69.
5. Личковах В. Дивосад культури: Вибрані статті з естетики, культурології, філософії мистецтва. Чернігів: Деснянська правда, 2006. URL: <https://kzref.org/volodimir-lichkovah-divosad-kulehuri-vibrani-statti-z-estetiki.html>
6. Логвин Г. Українське бароко в контексті європейського мистецтва. Українське бароко та європейський контекст. Київ: Наук. думка, 1991. 256 с.
7. Луцкевич Ю. Від бароко до бароко. Художньо-літературна акція, присвячена бароковій культурі XVII-XVIII ст. і неobarоковим течіям XX століття. Тези доповідей. Київ: НХМУ, 1996. С. 3.
8. Макаров А. Світло українського бароко. Київ: Мистецтво, 1994. 296 с.
9. Найден О. Орнамент українського народного розпису: витоки, традиції, еволюція. Київ: Наукова думка, 1989. 162 с.
10. Ольховик М. «Бароковий універсалізм» в українському художньому мисленні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук. Київ, 2005. 16 с.
11. Рудик Л. Неobarоко у творчості сучасних дизайнерів. Вісник національної академії мистецтв. 2010. Вип. 21. Сс. 100-109.
12. Резвухіна Л. Особливості стилю бароко в декоративно-прикладному мистецтві.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/331507535_OSOBLI

VOSTI_STILU_BAROKO_V_DEKORATIVNO
PRIKLADNOMU_MISTECTVI

13. Третяк К. Українське бароко як вираз національної ідеї в архітектурі. Етнічна історія народів Європи. 2001. Вип. 9. Сс. 40-43.
14. Чижевський Д. Сімнадцяте сторіччя в духовній історії України. Хроніка'2000. Український культурологічний альманах. 2000. Вип. 37-38. Сс. 202-216.
15. Товстенко Т. Етновияви в стильових рисах сучасної архітектури Києва. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Народна творчість та етнографія, 2010. № 6. Сс. 23-30.
16. Чепелик В. Зародження архітектури українського необароко. Українське бароко: зб. наук. праць. Харків: Акта, 2004. Т. 2. Сс. 269-369.

Anatoly I. BROVCHENKO,

PhD in pedagogical sciences, Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: a.brovchenko@kubg.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-8772-0999

**UKRAINIAN NEO-BAROQUE IN ARCHITECTURAL
FORMS OF CREATIVITY IS ONE OF THE NATIONAL
SELF-IDENTIFIERS**

Abstract. The article reveals the phenomenon of Ukrainian Baroque and neo-baroque and its importance for the self-identification of the Ukrainian ethnos in the conditions of modern socio-economic upheavals, the establishment of Ukrainian statehood, globalization processes and the blurring of national identities. It represents a means of revealing “Ukrainianness” through unique cultural traditions, ethno design in the cruel world of competition between states and nations. The